

ФОП ЛУНЯЧЕК ВАДИМ ЕДУАРДОВИЧ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проєкту

«Professional Development»

Вадим ЛУНЯЧЕК

30.04.2026

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної
середньої освіти**

**«ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: АДАПТАЦІЯ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНИХ ТА ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК УЧНІВ З ООП»**

Харків – 2026

Розробник: Калініна Т.С., кандидат психологічних наук, доцент.

Напрямок підвищення кваліфікації: розвиток професійної компетентності педагогічних працівників щодо організаційних, методичних засад та технології впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Розроблено з врахуванням типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» (наказ Міністерства освіти і науки України від 18.10.2019 № 1310); Типова програма підвищення кваліфікації асистентів учителів «Професійна діяльність асистентів учителів в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 13.09.2021 № 981); Типова програма спеціальної підготовки асистента учня (дитини) (наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2023 № 708); Типова програма підвищення кваліфікації педагогів і керівників (директорів) закладів загальної середньої освіти зі створення безпечного і здорового освітнього середовища в закладі освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 18.12.2024 №1759); а також відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», який передбачає роботу з дітьми з ООП та включає інклюзивну компетентність педагога.

Термін дії програми: з 01.05.2026 до 01.05.2031 року.

Рецензенти:

1. Ірина Омельченко, доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

2. Яцинік Алла, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Інклюзивний освітній простір сьогодні забезпечує дитині, незалежно від особливостей її розвитку, рівний доступ до якісної освіти в умовах масових загальноосвітніх навчальних закладів. Концепція Нової української школи висуває якісно нові вимоги до професійної діяльності та особистості сучасного вчителя, в основу яких покладено принципи педагогіки партнерства та орієнтацію на потреби учня в освітньому процесі. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення педагогів, перехід на якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, позбавлений упередженості та стереотипізації по відношенню до усіх його членів. Особливої значущості педагогіка партнерства набуває у навчанні дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

У зв'язку з цим набуває актуальності й проблема психолого-педагогічної підготовки вчителів ЗЗСО до різних форм взаємодії з дітьми з ООП. Найбільше ця проблема стосується педагогів ЗЗСО, під впливом яких формуються установки та ставлення до дітей з ООП як учнів, так і їхніх батьків. Саме від педагога, його особистісної позиції, мотивації та ставлення до дітей з ООП залежить адекватна організація навчально-виховного процесу, формування колективу інклюзивного класу, створення у ньому сприятливого соціально-психологічного клімату, попередження дезадаптації учнів з ООП.

Реформування освітньої системи України, що передбачає усталення інклюзивної парадигми у межах Нової української школи з акцентом на освітній підтримці та адаптації чинників навколишнього середовища, зумовило суспільний запит на підготовку педагогів, які спроможні швидко і якісно включитися у професійну діяльність в інклюзивному освітньому середовищі, та окреслило їхню недостатню готовність до роботи в умовах інклюзивної освіти.

Успішність впровадження інклюзивної освіти на сучасному етапі залежить від розуміння педагогічними працівниками інклюзії як цінності демократичного суспільства, розвитку толерантності, зміни ставлення до дітей з особливими освітніми потребами, фахової підготовки до роботи в інклюзивному навчальному середовищі. У площині зазначених вимог розроблено програму підвищення кваліфікації, яка спрямована на поглиблення знань педагогічних працівників щодо організації навчально-виховного процесу в інклюзивному середовищі на засадах дитиноцентризму та особистісно орієнтованого навчання, використання технологій універсального дизайну в освіті, розподілу функцій між асистентом і вчителем, вироблення стратегії їхньої взаємодії з орієнтацією на потреби усіх дітей класу.

Цільова група: педагогічні працівники ЗЗСО

Обсяг (тривалість): 30 годин / 1 кредит ЄКТС.

Особливості реалізації програми:

Програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти «Інклюзивна освіта: адаптація навчання для розвитку соціальних та життєвих навичок учнів з ООП» поєднує в собі широке коло питань теоретичного та практичного призначення, спрямовані на розглядання проблеми допомоги дітям з труднощами в навчанні. Труднощі в навчанні можуть бути викликані різними причинами, у тому числі і порушеннями інтелектуального розвитку, і затримкою психічного розвитку (ЗПР) і порушеннями писемного мовлення. Практика свідчить, що останнім часом зросла кількість дітей даної категорії.

Також програма передбачає знайомство зі світовим досвідом впровадження інклюзивної освіти; досвідом і проблемами навчання і виховання дітей з особливими потребами в Україні; можливість розібратися у складнощах технології практичного впровадження інклюзивного навчання в освітньому закладі, зокрема, методики складання індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами, інтеграцію соціально-побутових навичок у навчальний процес, формування самостійності учнів, розвиток комунікації, самообслуговування, поведінки цих дітей.

Особливістю програми є спроба визначити нові напрями навчально-виховної роботи та психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості та соціалізації учнів з ООП.

Навчання організовується з використанням активних та інтерактивних методів, що сприяють розвитку критичного мислення, формуванню навичок аналізу освітніх процесів, прийняття ефективних педагогічних рішень та здатності до організації інклюзивного навчання в ЗЗСО.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна або змішана (за вибором замовника).

Мета підвищення кваліфікації: формування та розвиток професійної компетентності педагогічних працівників щодо організації й здійснення інклюзивного освітнього процесу шляхом оволодіння сучасними підходами, методами та технологіями адаптації навчання, спрямованими на розвиток соціальних і життєвих навичок учнів з особливими освітніми потребами, забезпечення якісної педагогічної підтримки та професійної психологічної стійкості педагога в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Завдання підвищення кваліфікації:

- систематизувати знання щодо основних положень інклюзивної освіти; особливостей організації інклюзивного навчання для різних категорій дітей з особливими освітніми потребами;

- ознайомити педагогічних працівників із метою, завданнями та принципами інклюзивного навчання;
- поглибити й розширити знання щодо сучасних підходів до організації інклюзивного навчання;
- розвинути вміння та навички ефективної командної взаємодії з педагогами, спеціалістами, батьками щодо індивідуалізації навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання;
- систематизувати знання щодо категорій освітніх труднощів, ступенів їх прояву та рівнів підтримки осіб з ООП;
- сформувати практичні навички розробки індивідуальної програми розвитку дитини; модифікації та адаптації навчального середовища, методики надання спеціальних та корекційних послуг для дітей з особливими освітніми потребами;
- розвинути навички здійснення ефективного психолого-педагогічного супроводу осіб із різними категоріями освітніх труднощів та рівнями підтримки;
- сформувати практичні вміння ефективної взаємодії членів команди психолого-педагогічного супроводу в процесі проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти з ООП;
- сприяти формуванню толерантного ставлення та культури взаємодії між учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства;
- сприяти розвитку навичок професійної саморегуляції та психологічної стійкості педагога.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 року № 1225:

А.2. Предметно-методична компетентність – для використання сучасних й ефективних методик і технологій навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти;

Б.1. Психологічна компетентність – для формування мотивації здобувачів освіти й організації їхньої пізнавальної діяльності;

Б.2. Емоційно-етична компетентність – для усвідомлювання особистих відчуттів почуття, емоцій, потреб та емоційних станів інших учасників освітнього процесу, керування власними емоційними станами;

Б.3. Компетентність педагогічного партнерства – для опрацювання в команді із залученими фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами;

В.1. Інклюзивна компетентність – для забезпечення в освітньому середовищі сприятливих умов для кожного здобувача освіти з урахуванням вікових та інших індивідуальних особливостей;

Д.1. Здатність до навчання упродовж життя – для здійснювання власного професійного розвитку, отримування підтримки від колег.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

За результатами навчання слухачі оволодіють *знаннями* про:

- нормативно-правові міжнародні й українські законодавчі акти з питань інклюзивної освіти;
- основні підходи до організації інклюзивного навчання;
- категорії (типи) освітніх труднощів, ступені їх прояву та рівні підтримки; ролі й функції учасників команди психолого-педагогічного супроводу здобувача освіти з ООП;
- алгоритм розроблення індивідуальної програми розвитку, механізми здійснення адаптації та модифікації освітньої програми;
- особливості проектування індивідуальної освітньої траєкторії розвитку осіб з ООП;
- сутність, методи організації процесу навчання та виховання, емоційно-вольового впливу на учнів відповідно до механізмів набуття соціального досвіду;
- сучасні моделі, методи, форми організації інклюзивного навчання; принципи організації індивідуальної роботи учнів з особливими освітніми потребами;
- особливості діяльності педагога, принципи, правила організації педагогічного спілкування в умовах інклюзивної освіти.

За результатами навчання слухачі набудуть (удосконалять) *уміння, навички та способи діяльності*:

- створювати умови для ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища в умовах реалізації принципів НУШ та ДСБСО;
- добирати технології та методики навчання здобувачів освіти з ООП із урахуванням освітніх труднощів, ступенів їх прояву та рівнів підтримки;
- працювати в команді психолого-педагогічного супроводу та розробляти індивідуальну програму розвитку здобувачів освіти з ООП;
- адаптувати підходи, методи, навчальні матеріали та модифікувати зміст освітньої програми; вибудовувати партнерську взаємодію з батьками та членами команди психолого-педагогічного супроводу, створювати безпечне, безбар'єрне освітнє середовище.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання результатів навчання здійснюється на засадах об'єктивності, прозорості та відповідності очікуваним результатам навчання. Оцінювання результатів навчання в межах програми підвищення кваліфікації здійснюється з метою визначення рівня сформованості професійних компетентностей слухачів. Підтвердження результатів навчання відбувається

за умови проходження слухачем від 80% до 100% обсягу програми, що передбачає виконання всіх обов'язкових навчальних завдань та активну участь в онлайн-заняттях.

Система оцінювання передбачає поточний контроль у процесі навчання (участь у практичних заняттях, виконання інтерактивних завдань, аналіз управлінських кейсів, робота в групах, обговорення) та підсумкове оцінювання у формі виконання комплексного практичного завдання або підсумкової роботи, що демонструє здатність слухача застосовувати набуті знання й уміння в організації й здійсненні інклюзивного освітнього процесу.

Критеріями оцінювання є повнота та обґрунтованість виконаних завдань, рівень володіння навичками аналізу освітніх процесів, здатність здійснювати практичні завдання, спрямовані на розроблення інструментів взаємодії між членами команди супроводу, формування безпечного інклюзивного освітнього середовища та врахування індивідуальних особливостей розвитку здобувачів освіти з ООП у освітньому процесі. Підсумкова оцінка визначається за шкалою «зараховано / не зараховано» за умови виконання всіх обов'язкових вимог програми.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат відповідно до встановленого зразка обсягом 30 годин / 1 кредит ЄКТС.

Вартість: 600 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програма спрямована на розвиток у педагогічних працівників здатності до проєктування й упровадження індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти з ООП, здійснення якісної педагогічної підтримки, ефективної міжпрофесійної взаємодії та формування професійної психологічної стійкості педагога в умовах інклюзивного освітнього середовища. Реалізація програми ґрунтується на засадах теоретичної та практичної спрямованості й орієнтована на професійні потреби педагогічних працівників, які забезпечують організацію та реалізацію інклюзивного навчання. Зміст навчання реалізується під час проведення інтерактивних лекцій, практичних занять і самостійної роботи, що забезпечує поєднання теоретичного осмислення та практичного застосування педагогічних підходів.

Основними формами роботи в процесі вивчення програми є інтерактивні лекції, практичні заняття, самостійна робота.

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття. Під час інтерактивних лекцій слухачі отримують систематизовану впорядковану інформацію в рамках навчальної програми.

Особливістю практичних занять є аналіз реальних педагогічних ситуацій, пов'язаних із виявленням та подоланням освітніх втрат здобувачів освіти, визначення складу та функцій команди психолого-педагогічного супроводу, моделювання фрагментів уроків, розроблення індивідуальних освітніх траєкторій і планів підтримки здобувачів освіти, особливостей навчальної діяльності та соціалізації, відпрацювання алгоритмів психосоціальної допомоги.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчально-методичних матеріалів, відповіді на питання самоконтролю, спрямовані на закріплення отриманих знань і навичок.

Підсумкові заходи передбачають виконання підсумкового тестування з метою перевірки рівня засвоєння змісту програми та сформованості практичних компетентностей щодо організації й здійснення інклюзивного освітнього процесу шляхом оволодіння сучасними підходами. Результати підсумкового контролю використовуються для оцінювання психолого-педагогічної підготовки вчителів ЗЗСО до різних форм взаємодії з дітьми з ООП.

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, – 100%. Прохідний бал – 70%. Учасники, які успішно пройшли навчання, виконали практичні завдання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Зміст програми складається з 2 модулів та 10 взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту програми, складає 30 годин: 8 годин – лекційні заняття, 8 годин – практичні заняття, 12 годин – самостійна робота, 2 години – контрольні заходи.

Назва навчальних тем	Форма навчання				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Особливості організації освітнього процесу в умовах інклюзивного освітнього середовища					
Тема 1.1 Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи. Основні міжнародні та національні документи, що регламентують інклюзивну освіту в Україні.	1	2	-	-	3
Тема 1.2 Універсальний дизайн у навчанні як основа безбар'єрного освітнього процесу		2	1	-	3
Тема 1.3 Індивідуальна програма розвитку (ІПР) як механізм індивідуалізації освітньої траєкторії для дитини з ООП та забезпечення її додаткових потреб в освітньому процесі	1	1	1	-	3
Тема 1.4. Партнерська взаємодія команди психолого-педагогічного супроводу в ЗЗСО		2	-	-	2
Тема 1.5 Партнерство з батьками як необхідна умова успішного інклюзивного навчання.	1		1	-	2
Разом за модулем	3	7	3	-	13
МОДУЛЬ 2. Забезпечення педагогічної підтримки для дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання					
Тема 2.1. Діти з особливими освітніми потребами: категоріальність, особливості навчання в умовах інклюзивного навчання	1	2	-	-	3
Тема 2.2 Особи з ООП в ЗЗСО: категорії освітніх труднощів, ступені їх прояву та рівні підтримки		2	-	-	2
Тема 2.3 Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами		2	1	-	3
Тема 2.4 Професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному середовищі.	1	1	1	-	3
Тема 2.5 Розвиток соціальних та життєвих навичок у дітей з ООП	1	1	1	-	3
Разом за модулем	4	8	3		15
Підсумкові заходи				2	2
Усього	7	15	6	2	30

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Особливості організації освітнього процесу в умовах інклюзивного освітнього середовища

Тема 1.1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи. Основні міжнародні та національні документи, що регламентують інклюзивну освіту в Україні

Еволюція ставлення суспільства і держави до осіб з особливими освітніми потребами. Концепція та принципи «нормалізації». Найпоширеніші суспільно-соціальні моделі ставлення до осіб з особливими освітніми потребами. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти.

Історія розвитку спеціальної освіти та інклюзії. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» тощо. Інклюзія як процес визнання і реагування на різноманітність потреб усіх тих, хто навчається

Основні принципи розвитку інклюзивної освіти: науковість, системність, варіативність, корекційна спрямованість, індивідуалізація, соціальна відповідальність сім'ї, міжвідомча інтеграція та соціальне партнерство.

Проблема формування нової філософії суспільства щодо позитивного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами та інвалідністю.

Міжнародний досвід у сфері впровадження основних механізмів інклюзивної моделі освіти.

Головні міжнародні документи щодо інклюзивної освіти: Стандартні правила забезпечення рівних можливостей інвалідів ООН, Декларація прав дитини ООН, Саламанкська декларація та програма дій щодо навчання осіб з особливими потребами тощо.

Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні. Аналіз українського законодавства щодо забезпечення рівного доступу до якісної освіти. Основні положення постанов Кабінету Міністрів України, що регламентують особливості організації інклюзивного освітнього процесу у закладах дошкільної і загальної середньої освіти. Накази Міністерства освіти і науки України щодо організації інклюзивного навчання.

Тема 1.2 Універсальний дизайн у навчанні як основа безбар'єрного освітнього процесу

Поняття «безбар'єрність» та її види: фізична, інформаційна, цифрова, суспільна, освітня, економічна. Компоненти освітньої безбар'єрності.

Сутність поняття «універсальний дизайн». Фокус універсального дизайну: предмети, простір, інформація, послуги. Принципи універсального дизайну в навчанні.

Приклади універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі. Інтеграція його принципів у планування уроку. Значення універсального дизайну в упровадженні концепції НУШ.

Характеристика поняття «розумне пристосування». Додаткові та допоміжні засоби для навчання осіб з ООП.

Альтернативні та додаткові способи комунікації – використання жестової мови, піктограм, комунікативних карток, електронних засобів підтримки мовлення.

Ресурсна кімната як спеціально облаштований простір для підтримки здобувачів освіти з ООП. Основні функції ресурсної кімнати: індивідуалізація навчання, психоемоційна підтримка, стабілізація емоційного стану, розвиток соціальних навичок, організація співпраці з фахівцями. Вимоги до облаштування: зонований простір, мобільність обладнання, дотримання вимог безпеки та санітарно-гігієнічних норм.

Тема 1.3 Індивідуальна програма розвитку (ІПР) як механізм індивідуалізації освітньої траєкторії для дитини з ООП та забезпечення її додаткових потреб в освітньому процесі

Індивідуалізація освітнього процесу; індивідуальне планування: розробка комплексної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами, надання додаткових послуг та форм підтримки у процесі навчання; організація спостереження за динамікою розвитку учня. Нормативне забезпечення, що регламентує створення ІПР: Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957).

Структура і функції ІПР. Різні ролі членів команди психолого-педагогічного супроводу у розробленні і впровадженні ІПР. План роботи над ІПР. Визначення навчальних цілей і завдань.

Індивідуальна програма розвитку дитини, її зміст: загальна інформація про учня, система додаткових послуг, види необхідної адаптації та модифікації навчальних матеріалів, індивідуальна навчальна програма, індивідуальний навчальний план.

Розділи індивідуальної програми розвитку. Порядок переглядання та коригування індивідуальної програми розвитку.

Індивідуальний навчальний план, визначення переліку навчальних предметів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного предмета за роками навчання, та тижневу кількість годин.

Тема 1.4. Партнерська взаємодія команди психолого-педагогічного супроводу в ЗЗСО

Поняття «партнерська взаємодія», «команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП» (далі – Команда супроводу). Особливості діяльності Команди супроводу. Склад та основні функції учасників Команди супроводу. Нормативне забезпечення, що регламентує роботу Команди

супроводу: Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (Наказ МОН від 08.06.2018р. №609).

Сутнісна характеристика поняття «індивідуальна траєкторія навчання учнів з ООП». Індивідуальна програма розвитку (ІПР) як засіб реалізації індивідуальної траєкторії учнів з ООП.

Роль асистента вчителя в розробленні та впровадженні ІПР. Роль асистента дитини (учня). Розмежування функцій асистента вчителя та асистента дитини (учня).

Тема 1.5 Партнерство з батьками як необхідна умова успішного інклюзивного навчання.

Роль батьків як рівноправних членів Команди супроводу в розробленні ІПР та моніторингу результатів навчання дітей. Партнерство фахівців Команди супроводу та батьків у реалізації індивідуальної траєкторії навчання здобувача освіти з ООП.

Принципи педагогічної діяльності, орієнтованої на інтереси сім'ї. Чинники, що впливають на участь батьків як членів команди. Складові успішної співпраці: спільне бачення майбутнього дитини, позитивна взаємозалежність, відданість спільній роботі над досягненням спільної мети, спільна відповідальність, рівні права у процесі прийняття рішень. Основні бар'єри на шляху успішної співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

МОДУЛЬ 2. Забезпечення педагогічної підтримки для дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання

Тема 2.1 Діти з особливими освітніми потребами: категоріальність, особливості навчання в умовах інклюзивного навчання

Поняття «діти з особливими освітніми потребами». Поділяють: вроджені та набуті порушення. Основні характеристики для визначення освітньої програми дітей з ООП: навчання, інтелект, комунікація, фізичні характеристики, навчальна поведінка. Задоволення різноманітних освітніх потреб дитини.

Особливості розвитку і підтримки дітей зі сенсорними порушеннями. Особливості розвитку і підтримки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Особливості розвитку і підтримки дітей з інтелектуальними порушеннями. Порушення писемного мовлення: процесу письма (дисграфія) і процесу читання (дислексія). Особливості розвитку та підтримки дітей із синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю.

Тема 2.2. Особи з ООП в ЗЗСО: категорії освітніх труднощів, ступені їх прояву та рівні підтримки

Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів): загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки. Особливості надання педагогічної підтримки.

Діти з функціональними труднощами зору, слуху: освітні потреби та необхідні адаптації. Діти з фізичними труднощами: доступність освітнього середовища та особливості організації навчання. Діти з емоційно-вольовими порушеннями: психоемоційні особливості та напрями підтримки. Діти з інтелектуальними освітніми труднощами: специфіка пізнавальної діяльності та адаптація змісту освіти. Діти з тяжкими порушеннями мовлення: характеристика труднощів і корекційно-розвиткова складова. Діти зі складними порушеннями розвитку: комплексність освітніх потреб і міждисциплінарний супровід.

Аутизм: особливості розвитку, комунікації та соціальної взаємодії.

Система організації підтримки дітей з різними типами освітніх труднощів у закладі освіти.

Тема 2.3 Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами

Поняття «психолого-педагогічний супровід». Теоретичні й практичні аспекти супроводу в роботах учених та практиків. Етапи діяльності психолого-педагогічного супроводу розвитку проблемних дітей. Принципи психолого-педагогічного супроводу. Мета психолого-педагогічного супроводу. Шляхи та положення психолого-педагогічного супроводу. Основні напрями, завдання, засоби психолого-педагогічного супроводу.

Поняття «діти з труднощами в навчанні». Складання комплексної програми ППС дітей з труднощами в навчанні. Види програми психолого-педагогічного супроводу: системно-орієнтована, індивідуально-орієнтована.

Мета та завдання корекційно-виховної роботи. Особливості корекційної роботи у процесі навчання дітей з ООП. Пролонговане спостереження дитини. Розробка індивідуального плану корекційних заходів. Поетапність та системність корекційної роботи. Індивідуальний підхід до дітей з ООП в умовах індивідуального навчання.

Тема 2.4 Професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному середовищі.

Посада асистента вчителя в українському законодавстві. Основні завдання, ролі та функції асистента вчителя. Педагогічна етика. Компетентності асистента вчителя: знання, уміння, особисті характеристики. Формування ефективних стосунків між учителем та асистентом учителя. Роль асистента вчителя в забезпеченні навчальних та інших потреб учнів. Порівняння обов'язків учителя та асистента вчителя. Підтримка асистентів

учителя іншими вчителями. Норми та правила ведення педагогічної документації.

Співпраця асистента вчителя з іншими фахівцями: командний підхід. Особливості організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі: роль партнерства педагогів та асистентів педагога з іншими фахівцями (психолог, логопед, корекційний педагог та ін.). Залучення додаткових фахівців до навчального процесу: переваги та труднощі. Практика спільного викладання як організація навчально-виховного процесу в інклюзивному класі.

Тема 2.5 Розвиток соціальних та життєвих навичок у дітей з ООП

Життєві навички (або соціально-психологічні компетентності), їх компоненти (за Т. Воронцовою та В. Пономаренко). Формування 10 ключових компетентностей за проектом Міністерства освіти і науки України «Нова школа». Психологічний підхід до розкриття структури життєвої компетентності (Л. Сохань, Ю. Швалба). Найбільш важливі ключові компетенції життєвої компетентності. Теоретичний підхід до формування життєвих навичок у дітей з ООП.

Проектування моделі формування соціальних та життєвих навичок у дітей з ООП. Цілі і принципи моделі формування соціальних та життєвих навичок. Аналіз особливостей соціальних та життєвих навичок. Критерії рівня сформованості соціальних та життєвих навичок у дітей з ООП. Оцінка результатів формування соціальних та життєвих навичок.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

До модуля I. Особливості організації освітнього процесу в умовах інклюзивного освітнього середовища

Завдання: визначте склад команди психолого-педагогічного супроводу. Опишіть коротко: функції кожного члена команди; алгоритм взаємодії під час розроблення ІПР; механізм моніторингу та корекції індивідуальної освітньої траєкторії.

До модуля II. Забезпечення педагогічної підтримки для дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання

Завдання: схарактеризуйте особливості навчальної діяльності учня з ООП (категорія дитини з ООП за вибором слухача) та особливості соціалізації та поведінки. Проаналізувати алгоритм спостереження за учнем з ООП.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. Проблема формування нової філософії суспільства щодо позитивного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.

2. Міжнародний досвід у сфері впровадження основних механізмів інклюзивної моделі освіти.
3. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні. Аналіз українського законодавства щодо забезпечення рівного доступу до якісної освіти.
4. Приклади універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі.
5. Індивідуальна програма розвитку дитини: її зміст, структура і функції.
6. Адаптація та модифікація освітніх програм, матеріали та обсяг навчального навантаження для здобувачів освіти з ООП.
7. Різні ролі членів команди психолого-педагогічного супроводу у розробленні і впровадженні ІПР.
8. Характеристика та основні чинники діяльності успішної команди.
9. Характеристика складу команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.
10. Партнерство фахівців Команди супроводу та батьків у реалізації індивідуальної траєкторії навчання здобувача освіти з ООП.
11. Особливості надання педагогічної підтримки дітям з особливими освітніми потребами.
12. Визначення сильних сторін дитини, а також сфер підтримки на основі результатів спостережень.
13. Особливості організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі
14. Ефективні стратегії формування позитивної атмосфери у дитячому колективі.
15. Співпраця асистента вчителя з іншими фахівцями: командний підхід.
16. Моделі спільного викладання вчителя та асистента вчителя (наприклад, паралельне чи диференційоване викладання).
17. Створення ефективної взаємодії асистента вчителя з батьками дітей з особливими освітніми потребами.
18. Роль асистента вчителя у процесі налагодження позитивних стосунків дітей з особливими освітніми потребами зі своїми однолітками.
19. Характеристика видів адаптації для забезпечення особливих освітніх потреб дітей.
20. Особливості соціалізації дітей з ООП: етапи, функції, рівні, форми, вікова періодизація.
21. Проектування моделі формування життєвих навичок учнів з ООП.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нормативно-правові документи

1. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-п#Text>
2. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 грудня 2010 року № 1205: наказ Міністерства освіти і науки України від 01.02.2018 № 90 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-18#Text>
3. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 і від 15 вересня 2021 р. № 957: постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2022 р № 483 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2022-п#Text>
4. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. № 545 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п#Text>
5. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>
6. Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2018 № 414 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text>

2. Основна література

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими освітніми потребами: навчання та супровід у період повоєнної відбудови: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 192 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739320/1/Kolupaeva.Taranchenko.Dity.z.OOP.vijn.a.pdf>
2. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / укл.: Л. Прохоренко, Н. Ярмола, О. Набоченко та ін.; Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка. ГО «КВАНТ РАЦІО», 2021. 200 с. https://ispukr.org.ua/?page_id=8429
3. Миронова С. П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с. <https://kmd.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/nush-osoblyvosti->

orhanizatsiyi-osvitnoho-protsesu-uchniv-pochatkovoyi-shkoly-v-inklyuzyvnykh-klasakh-myronova.pdf

4. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / Колупаєва А.А., Таранченко Харків: Видавництво «Ранок» , 2019, 304 с. <https://ispukr.org.ua/?p=11560>

5. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад.: О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с. <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/Organizatsijni-zasady-diyalnosti-asystenta-vchytelya.pdf>

6. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ : 2018. 252 с. https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inklyuzyvne-navchannya/posibniki/Inclusive_study_Sep17.pdf

3. Додаткова література

1. Кобильченко В.В. Теоретичні основи формування життєстійкості у дітей з порушеннями зору в умовах кризових ситуацій: Монографія. К.: Видавець Цибульська, 2025. 261 с. <https://ispukr.org.ua/?p=14185>

2. Прохоренко, Л., Бужинецька, К., Бабяк, О., Баташева, Н. (2025) Інтеграція осіб з особливими потребами під час криз: психологічний та психотерапевтичний супровід. Монографія. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 210 с. <https://ispukr.org.ua/?p=14501>

3. Спеціальна педагогіка і психологія : сучас. термінол. словник / за ред. Л. Прохоренко, В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. 272 с. <https://ispukr.org.ua/?p=12942>

4. Співпраця вчителя та асистента вчителя в інклюзивному освітньому середовищі: методичні рекомендації / Литвяк М., Зленко О. Чернігів: ЧОІППО, 2023. 66 с <https://golosiiv.irc.org.ua/news/09-19-11-10-04-2023/>

5. Шевчук Л., Заплотинська О., Дроздик Л., Войцеховська І. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти. Методичний посібник. Державна служба якості освіти України, 2023. 86 с. URL: https://sqe.gov.ua/wpcontent/uploads/2023/09/Inclusion_zaklad_osvity_SQE-SURGe_2023.pdf

Примітка. Посилання на авторів програми є обов'язковим згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права».